pagini bucovinene

ANUL V nr. 7 (55)

IULIE 1986

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

autograf Al. CĂPRARIU

„...prin mătasea unei lacrimi albastre..."

Din străvechimi, Bucovina a fost, și tulburător se păstrează, un templu de frumuseți al spiritualității românești. Gîndind la trecutul ei, văd Bucovina prin mătasea unei lacrimi albastre, dulcea grădină a acestui sacru pămînt românesc.

Sigiliile de aur nepieritor au însemnat, aici, și pentru toată nația noastră, prezențele creatoare ale unor supreme personalități din nebunia cronică a geniului românesc. Ajunge a reaminti că sub cerurile Bucovinei a respirat mai întîi cintul lui Eminescu, de la care se reboteazä cu eternitate Poezia Carpato-Dunăreană.

Pentru noi toți, Bucovina este vis și faptă într-o sfîntă logodnă peste timp, izvor de tinerețe fără bătrînețe durind firesc și fratern in Marea cea Mare a virtuților poporului nostru, pentru vecie.

Cuvîntul și poezia

Vine o vreme cînd anume cuvinte dragi îți apar dintr-o dată indiferente, reci, golite de miezul fierbinte al semnificației. Ca și cînd, folosite prea mult, ar fugi din învelișul sunetului, de sub acoperișul umbros al literei și s-ar evapora cu nepăsare în cele patru vînturi.

Sînt și clipe în care aceleași cuvinte devin sclipitoare, misterioase, încărcate în așa măsură de urgia noutății încît ai senzația că ființa lor a fost zămislită chiar în momentul gîndirii, chiar în momentul scrierii, chiar în momentul rostirii lor.

Această soartă o au, de obicei, cuvintele care alcătuiesc opera literară, poemul. Atît pentru autor cît și pentru auditoriul său, poemul este un „loc" unde se petrec neașteptate prefaceri, unde toate lucrurile dispar, unde întrebările noastre nu mai cer răspuns, unde încredințarea și spaima încetează, unde conturul precis al întîmplărilor se destramă, unde patria devine mai mult decît un relief cu munți, cîmpii și ape.

Este locul unde poetul încearcă să refacă ordinea firii, după ce va fi desfăcut lumea cunoașterii lui în infinite jocuri și va fi pus alături formă de formă, culoare de culoare, umbră de umbră, sunet de sunet, înțelegînd pînă la urmă simplitatea așezării lor în natură.

Este locul din care poetul, după ce va fi închis această ușă a experienței, descoperind numele fiecărui lucru în parte, va simți dintr-odată singurătatea cuvintelor unul față de altul, tăcerea cuvintelor unul în fața altuia, uimitoarea încăpățînare a cuvintelor de a nu recunoaște și de a nu se întoarce asupra materiei din care au luat naștere.

Este locul de unde începe „lucrul" poetului, munca lui serioasă și grea, aceea de a supune total cuvîntul înțelesului său deplin, de a-l face să iasă de sub crusta de calcar a experienței sale „utilitare", spre a-și regăsi, în poem, contextul ideal.

Aducerea cuvîntului în vers nu ține așadar de ritual. Aducerea cuvîntului în vers nu poate asculta de nici un glas din afară, oricît de îmbietor în dezlegările pe care le promite. Nu pot asculta de un astfel de glas nici compozitorul, nici pictorul dar mai cu seamă poetul, care și așa are de luptat cu „sensul comun" al vorbelor de fiecare zi, cu haina de smog de pe substantivele prea des așezate în formulări și descrieri domestice, de pe sintagmele osificate, în jurul cărora „bîzîie" verbe și adjective, de pe exclamațiile eterne ale celor cîtorva sentimente fundamentale.

De cele mai multe ori, cel care deschide o carte de poezie își impune să se instaleze — fără să știe de ce — într-o atitudine de curiozitate și respect, hotărîndu-și dinainte o anume dispoziție a gîndului și a simțirii, „pregătind" sau „activînd" — cum se spune — instrumente ale unei lecturi speciale.

Fără a avea știință de intenția precisă a poetului, mulți cititori descoperă că „pregătirea" lor sufletească în vederea lecturii nu-i ajută cu nimic, ci dimpotrivă, intenția cu care s-au angajat în lectură nu coincide cu intenția autorului. Ei constată, cu cea mai sinceră surprindere, că poetul „nu le vorbește", „nu li se destăinuie", ba mai întrebuințează și un limbaj „greoi", inaccesibil, care le solicită efort intelectual. Așadar poezia nu este „bună" pentru că nu-i „distrează", nu-i „deconectează", nu-i „liniștește" așa așa cum ar fi vrut.

Cititorul adevărat este pregătit să recepteze un poem care nu i se adresează direct și să „ia cunoștință" de puterea autorului de a dezvolta, în mod simultan, forma și materia cuvîntului și este hotărît în a detecta gradul de identificare a acestora în expresii desăvîrșite. El știe că lucrul pe care se străduiește poetul să-l facă este să transpună în cuvinte ceea ce nu poate fi exprimat prin nimic altceva și că din acest efort se naște un limbaj care merită să fie învățat și prețuit.

Șocul și surpriza în fața unei poezii adevărate pot fi neașteptat de puternice asupra celui care nu caută altceva decît rigoarea formală dar poate fi la fel de intens și pentru cel care se așteaptă la corespondențe afective ori „alinări" dulcege.

Marea poezie modernă a lumii cunoaște, cel puțin în privința eticii actului de creație, o lege unică, aceea în virtutea căreia cea dintîi strădanie a poetului trebuie să fie de a ajunge la maximă claritate pentru el însuși, asigurîndu-se că opera, odată elaborată, este produsul exact al intenției sale conștiente.

De la Gérard de Nerval, Baudelaire, Mallarmé, prin care s-a conștientizat fenomenologia actului de elaborare a poeziei, apoi prin Verlaine, Rimbaud, Valery, Apollinaire — ca să vorbim de spațiul francez al poemului —, prin Eminescu, Bacovia, Barbu, Blaga, Nichita Stănescu — în lirica noastră, eul liric modern construiește valori întru acest fel de cunoaștere și către acest fel de recunoaștere a esenței umane.

Victor URSAN

DECOR

Î se aduc flori aerului verii,
de-a lungul drumului acest fior, acest asalt ;
sticlind ca sticla va veni dimineața ;
se pare că aripa rîndunicii
sporește recunoștința ; acum,
rămîn aici : lumina-mi scaldă
marea de grîu și-un munte în privire.

Vasile GRĂMĂTICU

Dimitrie LOGHIN : „Miez de vară"

Moment marin

Brățări de glezne
marea
și pe chip
răstălmăcită
vara
bronz și aur
și rugurile noastre pe nisip

Dinspre septembre către verde crud
trudind după nescrise calendare
din cer
cocorii cad
în tainic Sud

Și zeul
întrebînd de focul viu
și largurile în descătușare
și noi
păzind intrările-n pustiu

George L. NIMIGEANU

A PRIVI

Discreția lirică a pictorului sucevean Dimitrie Loghin

De cîte ori vin la Suceava îmi amintesc de drumul Dornelor și al Rodnei, de alte drumuri și locuri ale Țării de Sus, bătute cu pasul de întemeietorii Moldovei, de popasurile poeților și compozitorilor, ale gînditorilor și cîntăreților acestui neam. Cu genunchiul și fruntea plecate, la locul unde odihnește Ștefan cel Mare, în liniștea Putnei, sau ridicîndu-mă sus la cetate, ca să scrutez zările țării, cum ne învață din înălțimea sa amintirea de bronz a marelui voevod, văd cu ochii minții întreaga țară, cu stîncile și stînele Rarăului, brădetul și mestecănișul pășind izvoarele, desfășurate ca pe ștergare semnele pometurilor și geometria grădinilor din basm și de pe ceramica înflorită a Rădăuților, priveliști de neuitat și întregi ale copilăriei mele. Acum intru în retrospectiva pictorului Dimitrie Loghin și văd într-un ceas, cît a văzut acest om de suflet într-o viață, dăruită cu sîrg și cumințenie artei sale. Mă ajută să-mi amintesc cine sînt, cine sîntem noi toți acești oameni tăcuți, care pășim într-o evlavie contemplativă printre peisajele și portretele expuse în muzeu, parte a amintirilor lui și ale noastre, parte a sufletului nostru colectiv, național.

Expoziția se datorează mai întîi de toate autorului, care lipsind de cîțiva ani dintre noi, plecat într-o călătorie din care nu se va întoarce decît în dicționarele de artă, unde va fi amintit ca acuarelist, mai ales al peisajului de la Băița, de la Suceava și de la Mirăuți, Dragomirna ș.a., poate și ca pictor bun de școală ori portretist. El este ajutat acum de Viorica Loghin, în calitate de colecționar și custode, cu grija de amintirea sufletului celui de care s-a îngrijit o viață întreagă, de pomenirea lui de bine, după o adîncă tradiție a acestui pămînt binecuvîntat. Se mai datorează expoziția prefațatorului Alexandru Toma, care reprezintă expresia bunului simț, al respectului față de bine, adevăr, frumusețe, crescut în sentimentul adînc al dragostei de țară și de oamenii ei cei vrednici. Lui se alătură muncitorul cu penelul și cu sufletul devotat breslei Ion Carp-Fluerici, omul de condei Valentin Ciucă și mulți alții care au așezat la locul cuvenit lucrările, le-au dat lumina și ritmul potrivit, în cele 3 săli mari, pline de o nenumărată lume.

Expoziția retrospectivă, alcătuită din mulțime de piese pictate în ulei (177), acuarele (36), desene (27) și sculptură (16) cu fișe notate de Alexandrina Ignat, este însoțită de un catalog explicativ, care-l prezintă pe artist și în ipostaza de poet, cu un limbaj colorat de provincialisme. Toată această alcătuire reușește să-l prezinte amplu pe DIMITRIE LOGHIN ca elev tîrziu al postimpresionismului ieșean, la clasa lui Ștefan Dimitrescu, și pînă la urmă la N.N. Tonitza. Nu a moștenit de la aceștia nici linia de contur, decizia și energia debordantă, incizia socială, care-l caracteriza mai ales pe tumultuosul rector de academie, de la sfîrșitul deceniului patru. Firea lui DIMITRIE LOGHIN era alta și nu se cuvenea să lucreze împotriva ei, să se contrafacă. Sincer îndrăgostit de locurile natale și de oamenii aparent simpli, mari în generozitate și dîrzenia lor, el a fost mereu un discret observator, cu creionul în mînă, un desenator plin de poezie cuminte, neademenită de fantasme. Frumusețea stilului său strălucește în notațiile spontane, de sentiment. Profesor de desen și desenator excelent, s-a ajutat de notația succintă a culorii de apă. Acuarela îi reușea cu totul remarcabil, tocmai pentru că nu era îmbibat de ideea profesorală a operei finite, menită expozițiilor sau muzeului. Se simțea liber în aceste notații, pline de talent, dezinvolte, pe care le considera, de cele mai multe ori, lucrări pregătitoare pentru pînzele „definitive" în ulei. În cîteva din aceste opere finite a păstrat viața, vioiciunea culorii și a luminii de la prima impresie făcută de natura peisajului sau a modelului portretizat. Aici este cu adevărat mare, inconfundabil, deși comunică direct cu tradiția cea mai bună europeană și cu publicul sensibil la receptarea adevăratelor trăiri estetice.

Apoi a muncit mult, chinuitor, chiar în cei 10 ani în care războiul îi întrerupe activitatea expozițională. Se vede în tot ce face strădania, meticulozitatea profesorului conștiinicos, dominat de prezența obiectuală și rigorile didactice în existența sa reală.

Ce ne rămîne incontestabil de la DIMITRIE LOGHIN este poezia pictată cu penelul de apă, și efectul de transparență, de laviu, în pictură cu paleta de ulei, cu ochii deschiși mari spre peisajele Sucevei, dar mai ales cu privirea interioară a îndrăgostitului de aceste locuri. Tonalitatea de cîntec ascuns în adîncul sufletului, o lirică discretă a pensulației, în acorduri fine, cu străluciri aurii, pe care nu mai știi dacă le dă raza de lumină a soarelui după-amiezei ,sau roua din ochii celui înduioșat. Simbolurile sale sînt subiacente și se exprimă perifrastic, pasiv. Adică sentimentul rămîne în profunzime și îl citești mai mult din luminozitate, din tonalitatea paletei de culoare, niciodată din expresii stridente, din deformări voluntare. Prin aceste calități DIMITRIE LOGHIN a reușit, în momentele sale de inspirație, să depășească limitele impuse de convenționalismul didactic și să fie pictor.

Radu NEGRU

În pofida unor aparențe (sporadice), momentele aniversare ale personalită-lor vii (în sens și biologic, și ıtelectual) nu incită exegeza ·itică. Și nici nu e cazul să o ıcă. Prin forța lucrurilor, orice emers critic presupune intru-unea violentă (necesară) în in-mitatea operei. În asemenea ıomente însă, este nevoie de nplinirea străvechiului ritual . respectului, delicateții și com-ehensiunii, prin care oamenii celeiași obști crează semenilor e seamă, împreună cu care, prin azard, se nutresc din aerul, zi-le și nopțile pămîntului, cli-atul necesar retrospectivei. De : să ne frustrăm, noi cei de ri, de această sărbătoare bine-ícătoare? Mai ales că ori-e ceremonie a timpului dat ırturarului, aflat fie la ımpăna apelor, fie la vîrsta al-tudinii patriarhale, este pentru ·l în cauză, nu numai un mo-ent de bilanț, dar și o negare sărbătorii.

Drama lăuntrică, faustiană în ență, pe care o trăiește, în a-ste circumstanțe, oricine viază spațiul ilimitat al valorilor ·iritului, nu trebuie tulburată · vacarmul alămurilor. Se cu-ne să adoptăm liniștea și cal-ul oglinzilor. Mai ales celui re nu suferă de egolaterie i se vine o astfel de aniversare. ıun asta cu gîndul la profeso-l universitar ieșean Constantin opraga. Pentru cine l-a cunos-t în exercitarea competenței ıiversitare sau i-a citit opera pînă acum, el întrunește vir-țile de profil ale savantului; el profil care nu se învechește nu se devalorizează.

Consemnările aniversare sînt, esea, bilanțuri cantitative sau urriculum vitae". Nu este, oare, întreprindere hazardată, sau, iar, o indelicatețe? În absolut, ·ația oricărui om de litere cu-inde scrierile finite, încă al-e care, dintr-un motiv sau al-l, nu s-au finalizat și himere- — cele niciodată împlinite. În istența spirituală a cărturaru-ieșean se înscriu toate cu ·enturi egale. Dar ce știm noi spre viața omului închinat, cu ·eași calmă devoțiune, mesei scris și catedrei, iar între e-întemeierii unei instituții de ·ățămînt superior?

Constantin Ciopraga este unul ıtre literații despre care s-ar tea afirma, comod, că biogra-li se înscrie în operă. Însă el ·e parte din generația a cărei venire intelectuală a fost afec-ă nu numai de experiența ce-de al doilea război mondial chiar la vîrsta lansării) — în cazul său mai dur decît la alții —, ci și de anii contradictorii cînd literatura noastră contemporană traversa mutațiile anterioare dobîndirii conștiinței de sine. Pentru evaluarea generației, considerarea acestor evenimente este obligatorie; cu atît mai mult pentru Constantin Ciopraga, care așează, între debutul în reviste și primul său volum, două decenii. Dincolo de orice avataruri posibile, aici nu este vorba de un hiatus, ci de proba peremptorie a unui mod superior de a concepe răspunderea omului de cultură în fața instanței timpului. Erudiția nu poate coabita cu improvizația, cu concesiile conjuncturale. **Verticalitatea** personalității umanistului, omului de știință, profesorului impresionează.

O CONȘTIINȚĂ INTELECTUALĂ EXEMPLARĂ: CONSTANTIN CIOPRAGA

La Constantin Ciopraga, **erudiția** (veritabilă) nu constituie un scop de sine, ci un vehicul al ideii, sau către idee; de aceea, nu este afișată ostentativ și nu-i redundantă. Perfect adecvată necesității, impresionează dar nu epatează. Se simte dorința de a o face să palpite, vie, activă, în arterele textului căruia-i conferă o luminiscență calmă, sporind plăcerea lecturii. La care contribuie substanțial măiestria construirii cărților; niciunul din volumele sale, variate ca substanță și structură, nu suferă de maladiile curente ale opurilor critice: supraponderalitate, improvizație, absență a centrului de echilibru etc. Credem că geometria ideilor literare către care aspiră autorul este sfericitatea. Încăpută pe mîna altcuiva, o temă ca „personalitatea literaturii române" s-ar fi prăbușit sub propria-i cazuistică, iar „fascinația tiparelor originare la M. Sadoveanu" se rătăcea definitiv în hățișurile carnivore ale mitocriticii. Constantin Ciopraga a scos din ele două cărți cu bătaie lungă și care vor rezista multă vreme timpului. Evitînd programatic speculația fragilă, acrobația ipotezelor, originalitatea căutată, efemerida conjecturală, studiile sale își asigură stabilitatea prin soliditatea documentării și parcimonia interpretării. Rigoarea interioară caracterizează atît morfo-sintaxa ideilor și intuițiilor critice, cît și așezarea lor în cuvînt. **Echilibrul** — una din instanțele axiologiei sale literare — se verifică în propria-i operă. Tot ceea ce a scris pînă acum stă sub semnul unei **clasicității structurale**, căreia atributele modernității i se grefează fără dificultate.

Vocația analizei și **vocația sintezei** sînt virtuți convergente ale scrisului său. Sprijinită de un simț fin al disocierii și al nuanței la nivelul substructurilor, formula sa critică vizează totdeauna întregul; a se vedea sinteza, unică pînă acum, asupra literaturii române, și mai de curînd galeria de portrete din cel mai recent volum. În latura sintezei, formula sa critică prezintă incontestabilul merit de a se situa într-un punct de interferență profitabil între modurile definitiv validate și inovațiile în materie; este cazul ultimei sale cărți despre M. Sadoveanu.

În selectarea subiectelor afinitățile joacă un rol esențial. Pagina sa este arareori polemică (și numai în subsidar), însă niciodată agresivă; ea conține convingerea subiacentă că a afirma ceva în planul artei nu presupune, obligatoriu, a nega altceva. Opțiunile îi sînt definitive și cu consecințe largi: M. Sadoveanu nu putea să nu-l conducă la Giono, Bacovia la Emil Botta, Ibrăileanu la Hortensia Papadat-Bengescu. Consecvența ideilor, atitudinilor, opțiunilor, nu exclude „mișcarea". Cărțile sale nu se plasează pe aceeași treaptă a devenirii de sine. Evoluția în plan spiritual avansează pe calea armonizării contrariilor lăuntrice. Condiția axiologică supremă a operei este, pentru Constantin Ciopraga, **armonia**, concepută într-un sens larg, care exclude dogmatizarea ideii.

Orice judecată critică este, în principiu, amendabilă; nu și conștiința din care emană. Timpul, la rîndul lui, împalidează opiniile, le face să-și piardă priza directă; doar personalitatea celui care le-a emis (atunci cînd posedă blazonul exemplarității și dacă a izbutit să se desprindă de acea parte a eului supusă impactului cu existența) se împotrivește vremii și legilor perspectivei. Obiectivitatea criticului, atunci cînd vocația s-a nu-i iluzorie, se rezolvă la nivelul eticii. Armonia în relațiile cu semenii nu trebuie să degenereze în partizanat. Rezerva afabilă pe care Constantin Ciopraga o menține totdeauna în relațiile interumane este un mod de evitare a accidentelor care i-ar putea afecta luciditatea și detașarea. Calitate rarisimă, este unul din puținii noștri critici care nu s-a lăsat antrenat în altercațiile, mai mult sau mai puțin extraliterare, care au pigmentat viața breslei scriitorilor. Faptul că nu a răspuns nici unor atacuri brutale și de nimic justificate nu se explică prin insuficiența suflului polemic. Ironia pe care o practică subtil, cu rafinament și justețe, o dovedește. Atitudinea detașată este dictată de sentimentul demnității și de cel al decenței. Busculadele de orice fel îi repugnă. Din comicul involuntar sau penibilul în care se îmbracă asemenea episoade, cînd sînt privite din afară și retrospectiv, cărturarul înțelept nu poate deduce decît o singură linie de conduită: a sociabilității superioare, în numele adevărului, binelui, frumosului. Clasicul triumfă. Dar, înainte de toate, aici a acționat, prin ricoșeu sau direct, credința neclintită în valorile perene. Constantin Ciopraga concepe exercitarea vocației și profesiei ca magistratură „sub specie aeternitatis", ca permanent efort de **acreditare a valorilor.**

Două cuvinte-chei ale limbajului său de specialist: **reflecție, meditație.** Ele conduc și către centrul virtual al operei proprii. Meditația este imanența ei și exercită asupra autorului o fascinație irezistibilă. Ea ne dă cheia „cămării de taină" a personalității sale.

Mihail IORDACHE

BUT

Cu mîna întinsă

Se născuse aici, într-o casă de lîngă pădure, în anul cînd tatăl său dispăruse urcînd muntele. Oamenii vorbeau că l-ar fi sfîșiat lupii, dar nimeni nu găsise nici o urmă și Eroul crescuse așteptînd seara întoarcerii tatălui său.

Maică-sa își continuase viața de femeie singură cu casă și copil de crescut. Micul Erou învăță să muncească pămîntul, crescu aspru și puternic.

Umbla și muncea întotdeauna singur.

Uneori pleca în pădure să ucidă lupi. Îi lăsa de fiecare dată acolo unde îi împușcase, fără să-i atingă. Nu se temea de nimic și nu împușca alte animale.

Din locul de pîndă, privea uneori arborii și-i închipuia oameni care stau nemișcați, își imagina că el ar fi putut ieși din ascunzătoare oricînd, ca să-i sperie, se gîndea că-l vor privi zîmbind și îi vor spune „Salut, Eroule!", și fugea plîngînd de rușinea spaimei sale. Asta ținu o vreme, pînă într-o zi, cînd se hotărî să-și ridice în spatele casei un atelier, un loc unde să cerceteze trupurile copacilor. Îl ridică și nu mai ieși de acolo decît pentru a aduce din pădure trunchiuri, pe care le cioplea cu migală, dîndu-le forme de oameni, cu capete, ochi, brațe și picioare.

Era puternic, îi plăcea să muncească și învăța repede. Ajunse curînd să mînuiască uneltele cu ușurință și pricepere, ca pe niște membre pe care le-ar fi avut dintotdeauna, înzestrate cu ascuțișuri. Lemnul se lăsa în voia miinilor sale, iar oamenii făcuți de el nu semănau cu nici unul dintre oamenii satului, dar semănau bine între ei. După terminarea fiecăruia, obișnuia să-l așeze undeva pe lîngă casă, și să rămînă o vreme nemișcat și tăcut lîngă el.

Într-o zi îi muri mama, și în timp ce oamenii o îngropau, el aduse din pădure un trunchi de mesteacăn, îl ciopli și îl așeză în fața casei.

De atunci începu din nou să împuște lupi. Cu oamenii nu vorbea niciodată și ei se obișnuiseră cu ciudățeniile lui și îl lăsau în pace. Timpul său se împărțea între șopronul din spatele casei și adîncul pădurii. Grădina și casa intrate în paragină, nu-l atrăgeau; nu-l interesau schimbările și nu-și dorea nimic. Vînătorile solitare deveniră un ritual reluat, pînă la cele mai mici amănunte, în fiecare noapte, cu aceleași gesturi, aceleași zgomote, aceleași gînduri; același lup se zvîrcolea scoțînd același urlet ultim, în fața puștii sale fumegînde. Anulînd unicitatea și sensul morții, se anula unicitatea și sensul vieții Eroului.

O dată, văzu în depărtare o fată și se gîndi să cioplească din lemn una la fel. O privi îndelung, memorîndu-i trăsăturile, și se apucă de lucru.

Era o fată care trecea uneori pe acolo, dar Eroul nu o mai privise niciodată cu atenție pînă atunci, și apoi ea trecea întotdeauna la o distanță destul de mare de casă.

Treaba mergea greu și la căderea serii progresase foarte puțin. Miinile îi tremurau, iar dorința și nerăbdarea îl îndemnau să continue. În zori, trunchiul cioplit nu îi aminti nicidecum de fata aceea, ci de un arbore oarecare, de o materie amorfă sau de o ființă fără suflet. Atunci își dori să o vadă din nou.

Se strecură noaptea pînă la casa ei, să o privească prin fereastră. Dar în casă era întuneric. Se simți dintr-o dată înfricoșat de pustietate, și atunci observă cîinele. Era mare și negru, stătea liniștit și îl privea cu indiferență. Eroul se apropie și îl mîngîie între urechi, iar cîinele dădu din coadă și plecă, lăsîndu-l cu mîna întinsă.

Se întoarse acolo în noaptea următoare, și în nopțile care îi urmară, dar de fiecare dată în spatele ferestrei era întuneric și cîinele îl privea fără să scoată un sunet.

În fiecare zi aduse din pădure cîte un trunchi și îl ciopli, dar miinile nu-i mai dădură ascultare, făcînd cu încăpățînare forme pe care nu le mai încercase și pe care nu le dorise. Trunchiurile semănau tot mai puțin cu fata aceea, și semănau tot mai puțin între ele. Nu aduceau deloc cu cele pe care le făcuse înainte. Eroul se gîndi că nu semănau cu nimic, decît poate cu furtuna care smulse crengile copacilor, sau cu topirea zăpezii, primăvara, sau cu altceva, care nu se poate spune sau cugeta, dar care, cîteodată, poate să doară.

Ovidiu NACU

Marcel Mureșeanu

aporii

Mîna mea purtată de curent
prindea aerul
ea curgea de-a lungul văii
plutea pe apă cu palma deschisă
pe ea o legăna apa
în palma ei se lăsau păsările
pînă cînd rîul însuși rîul mare
era acum doar un drum nisipos
în palmă era doar un drum nisipos.

* * *

Și iată, într-o noapte,
am descoperit cuvinte în infraroșu
ele erau acolo în miezul...
ele erau semințele nopții
ele erau ascunse sub coaja neagră
eu nu știam
dar mi-am adus aminte
ucigașii de tauri
eu am despicat acea coajă
iar semințele erau treze
ele lucrau, ele tăiau din lăuntru
ele de fapt singure au ieșit
în mijlocul nopții,
neînfricate!

* * *

Din fagurii brusei
picură mierea de toamnă
sub titlul nou apare ziua de azi
pe pagina unde se mai vede
o frunză de măr —
locul gol anunțîndu-mă
că peste puțin voi muri.
Simt asta după cum adulmecă dușmanul
cu ochiu aburit
după cum aleargă prin piețe
să cumpere, dumnezeule, raci
pentru jertfă pe altarul
daimonului său...
Ci-mi zic, doamne
cîte din astea n-am văzut noi!
De n-ar fi secetă,
de n-ar puhoi apele!
Ce contează o moarte
printre atîtea vieți!

* * *

Mă aflam chiar în cuibul de cuci
în civitas dei
puterea cuvîntului
o țineam ascunsă în mine
auzeam noaptea paznicii cotrobăind
limfa-sîngele
era dureros, da
să cotrobăie așa în tine
peste măsură de mult să cotrobăie
mă gîndeam că poate
îi voi face pe toți să simtă
ce simțeam eu
pe toți cei de dincolo de ziduri
tot noaptea așa dintr-odată, în pat;
eu am văzut cu un singur ochi,
cu un ochi revărsat pe pernă,
am văzut paznicul
el era fratele meu
necredinciosul apostol al patimii.

iulie

E vremea poemelor fatale
înalte și arse de soare
cu valtrapuri ușoare
umblînd aproape goale pagini întregi,
paralel cu țărmul,
cu zvăpăiata riglă
a privirii dumneavoastră,
domnule jude.
Nu vă lăsați furat de esențe
ele întotdeauna iau ochii
și cînd colo, cînd colo
la suprafață mai nimic, fir-ar să fie!

amintiri din evul de mijloc

Am păstrat această lungă tăcere
fără voia mea
nu cunoașteam cuvintele
care vor veni
ce dens întuneric
misterul celor nespuse;
așezat în genunchi
cu ochii închiși
așteptînd să se ivească
cel dintîi sunet
să se preschimbe în înțeles
umblam din loc în loc
pe la mesele înțelepților
întinzînd mîna
ochiul meu vedea, călătorea
iar urechea mea asculta
porunci dureroase, utopiile
de pe eșicherul unei galbene foi;
iată-mă azi curățit de tenebre
în straiele de rînd ale mulțimii
neputința e larva pe care
păsările cerului mi-o aduc
în fața gurii mele.

Interviu (publicat mai tîrziu) cu Nichita Stănescu „...întreabă-mă mai bine de aer...“

1. Stimate Nichita Stănescu, nu știu de ce, dar, convins că preludiul oricărui dialog autentic este încercarea de a scăpa de formulele clasice. Deci : cum mai stai cu aripile, Nichita?

— După aripile de ceară ale lui Icar care mi s-au topit la fel de iute, de la o vreme, gîndindu-mă mai mult la aripile de șindrilă care au înscris în mit pe Meșterul Manole, am renunțat la aceste două proteze împrietenindu-mă cu părintele lui Icar, Labirinticul... Dar m-am certat din pricina Minotaurului cît și din întîmplarea ciudată de la Cnosos și m-am tras către fîntîna cu lumină arzîndă din izvorul turlelor răsucite din Argeș.

Dar de ce mă întrebi de aripi, întreabă-mă mai bine de aer...

2. Considerînd răspunsul tău ca o acceptare, cu titlu de „membru stagiar“, în preajma prieteniei tale, aș vrea să trecem acum la alte lucruri... Revelația ultimelor mele lecturi paralele („Teoria producției de semne“ a lui Eco, Santayane și „opera stănesciană“) a fost sentimentul pe care-l încearcă un matematician în fața unei teoreme demonstrate : „cunoașterea este relevantă, astfel încît lucrul desemnat poate să aibă cel puțin cîteva dintre calitățile pe care spiritul i le atribuie“ și în acest sens mă gîndesc la viabilitatea pe care a căpătat-o în limba română ideea de „roșu vertical“...

— Pentru mine, lucrarea „roșu vertical“ nu reprezintă un punct final, ci unul inițial. Am încercat cu onestitate să adîncesc poesia patriotică și politică, în respectul legilor celor mai stricte din epoca pe care am trăit-o și pe care am încercat s-o înțeleg. Cu conștiința de atunci, cartea nu visează valoarea, ci ea, pentru mine, reprezintă drumul între valoare și înțelegerea epocii contemporane.

De fapt, iubite prietene, drumul spre adevăr mi se pare mult mai fascinant decît însuși adevărul. Odyssea, în gîndul meu, nu reprezintă Ithaca... Nausicaa mi-e cu mult mai dragă și mai vie decît statica Penelopă...

3. Nu știu de ce, dar acest răspuns mă întoarce cu gîndul la o temă îndrăgită a lui Nichita „antimetafizicul“, și anume : dialogul sau și mai bine zis, meta-dialogul...

Și aceasta cred că este marea șansă a oricărui începător într-ale „semnului minunării“ (!?), pentru că astfel își poate scrie de acasă (vezi cazul meu, Bucovina) întrebările.

Deci, întrebarea : deschiderea aripilor unui înger măsoară de fapt „nemărginirea“ purității? Dar anvergura spirituală a unor poeți ca Villon, Baudelaire, Esenin?...

— Îngerii nu-și deschid aripile, ci sînt angulari. Din punct de vedere al simbolului literar, iar nu al celui bisericesc, îngerii fac parte din recuzita tangentei la un cerc. Dramatismul tangenței este că ea are caracterul liniei și de a fi în afara cercului, așa că ea are caracterul curbei. Atît doar că linia dreaptă în urcare capătă demnitatea unei spirale circumscrisă unui cerc a cărui rază este infinită...

4. ...și totuși, poetul este un Senior al „domeniilor existente“, al domeniilor, repet. Cîte pot fi și care sînt ele?

— Despre „senioria“ poetului nu am aflat decît ca despre o abație. Iar în afara fugitivului Cuvînt, gîndit și scris, alt domeniu al poetului nu cunosc a fi fiind...

5. Există o „realitate a spiritului“? unde și cînd descoperă Omul că „știe că știe“?

— De ce mă superi cu această întrebare făcîndu-mă să-l trădez pe amicul meu Socrate care dădea drept probă a cunoașterii nemuritoarea afirmațiune : Atîta știu, că nu știu nimic! Lasă-l pe Teilhard de Chardin care, în felul lui, descrie centrul magnetic al Terrei în chip de înghesuială a sufletelor morților. Dacă la atît s-ar reduce sufletele morților noștri, mi-ar fi o scîrbă infinită față de magnetism.

Cu aceasta, iubite prietene, te anunț că încă mai sînt în viață și am credința viguroasă de-a mai fi cîtăva vreme...

6. Ce crezi despre... „pescuitul existențialist“ în care fiecare prinde adevărul său?

— Uneori cred a crede cîte ceva, alteori n-am timp să cred cîte ceva. În rest, despre existențialism am o părere simpatică cum o am bunăoară despre cămile, ca făcînd parte din natură și, ceva mai rar, despre girafe, ca exagerînd gîtul decapitat al Mariei de Stuart.

Pă mine, cum spune cîntecul de la Ploiești, ce mă oftică / e dorul de mămăligă / cînd o văd pe cărpător / mă bat pă burtă dă mor!...

Un fel de baroc tîrziu al lumii și, poate, încă ceva mai mult.

7. ...dar despre Poetul lui Jaspers care „nu este, ci poate și trebuie să fie“?...

— Dacă Platon îi dădea afară din cetate pe poeți, nu mă mir că Jaspers îi dă afară din prezent tot pe aceștia. Jaspers, gînditor interesant, chiar inteligent... Dar să fie la alții!

8. Acum să ne întoarcem puțin la Sextus Empiricus, la acel Epoche, care nu e altceva decît „suspendarea timpului prin refuzul de a afirma sau nega ceva“. Este Poemul Alt-Ceva?

— Dacă însuși Goethe a spus : „Oprește-te, clipă! O cît de frumoasă ești! și versul lui a rămas etern, epoche-ul îmi apare a fi în epocă un fel de fotografie în sepia a acelui vers ca în la belle époque cînd Daguerre îi poza pentru întîia oară pe muritori...

9. ...sau Poemul poate fi socotit ca o „punere între paranteze a realității sensibile“?...

— Poemul, dacă vrei tu, poate fi socotit și așa. Poesia însă este cu totul și cu totul **altceva...**

— Ce ?

— Un fel de nu știu ce!

10. Reiau o întrebare a lui A. T. Dumitrescu, dar altfel : care ar fi cărțile pe care le-ai lua, dacă ar trebui să pleci într-un exil nelimitat, singur pe o insulă? Spune-mi cinci titluri.

— Aș lua așa : șeptarii, optarii, noarii și valeții...

— Mai lipsește una!

— ...da, și damele, bineînțeles. Niciodată popii, niciodată așii!

11. Dar 3?

— Prima carte ar fi 6, a doua ar fi 6, a treia Rubiconul. Alea jacta est!

12. Dar una?...

— Mi-aș lua cu mine data nașterii, pentru că data morții n-o voi afla-o niciodată. Morții nu au memorie...

(A asistat la această convorbire Dora Stănescu).

Dialog consemnat în ziua de 31 mai 1983, la București, de

Simon Petru OPREA

Bîzdîgăniile neprețuitului Creangă (VII)

Spre a ne lămuri funcționalitatea unei bîzdîgănii ca imagine literară — altfel spus ca unealtă de semnificare a unui gînd despre o anume realitate — ar fi suficient să ne amintim raporturile dintre părțile de propoziție din așa-zisa „gîndire spusă sau scrisă“. Astfel, un subiect nu se poate defini de-[illegible] prin predicatul său, întocmai cum Harap-Alb din povestea lui Creangă nu se definește decît prin acțiunile sale. Dar așa cum — dat fiind înțelesul unui cuvînt — subiectul nu suportă orice predicat (propoziția „Elefantul zboară“ e un nonsens), tot așa — dat fiind înțelesul oricărui personaj de basm — Spînul nu va putea săvîrși niciuna din acțiunile ce cad în sarcina lui Harap-Alb.

Firește, acțiunea-predicat a unui personaj-subiect este întreagă — semnificativă adică — abia cînd cuprinde obiectivul timpul și spațiul desfășurării.

Un simplu tabel cu **obiectele** — în sens gramatical și narativ — obținute de protagonistul poveștii noastre — :

la curtea craiului (Alb), **ziua :**

1. „un căpăstru, un frîu, un bici și o șea, toate colbăite, șfarogite și vechi ca pămîntul“ ;

2. „niște straie foarte vechi“;

3. „un arc, niște săgeți, un paloș și un buzdugan, toate pline de rugină“ căci se aflau uitate în podul casei din vremea cînd a fost craiul **mire ;**

în grajdurile împărăției, **ziua :**

4. „o răpciugă de cal, grebănos, tupuros și slab de-i numărai coastele“ pentru că era **calul de mire** al craiului.

la trecerea unui pod, **noaptea :**

5. pielea de urs, dăruită de crai cu vorba că i-a „prinde bine vreodată“ ;

în țara spînilor, înspre **seară :**

6. numele de **Harap-Alb,** primit de la Spîn, la **o fîntînă,** unde feciorului de crai îi sînt luate cartea, banii și armele. Apoi Spînul „îl scoate din fîntînă și-i dă paloșul să-l sărute ca semn de pecetluire a jurămîntului“ de a nu dezvălui adevărul și de a-l sluji „pînă cînd îi muri și iar ai învie“.

în grădina Ursului, **noaptea :**

7. cînd Harap-Alb „smulge salăți într-ales și leagă o sarcină mare“, aruncînd asupra Ursului „pielea [illegible]a de urs“ ;

în Ostrovul Sf. Dumineci, **ziua :**

8. primind „obrăzarul și sabia lui Statu-Palmă-Barbă-Cot“ dăruite de Sf. Duminecă pentru a putea omorî cerbul ;

în pădurea Cerbului, **ziua :**

9. „pe la amează cerbul venea boncăluind“, adăpîndu-se și adormind.

Harap-Alb retează capul cerbului și-i jupoaie pielea bătută cu pietre scumpe — una în frunte „strălucește ca un soare“.

prin locuri pustii, **ziua :**

10. o aripă de la o furnică zburătoare ;

11. o aripă de la crăiasa albinelor;

la curtea împăratului Roș, **ziua,** după ce Harap-Alb împreună cu cei

12. cinci tovarăși ai săi — „și la pagubă și la cîștig“ trec cele cinci probe (Foc, Pîine și Vin, Alegerea bunului de rău, Alegerea falsului de adevăr și Veghea de noapte) impuse de împăratul Roș, calul îi aduce : „trei smicele de măr dulce și apă vie și apă moartă de unde se bat munții în capete“, ceea ce înseamnă

13. dobîndirea fetei împăratului Roș, care află și dezvăluie adevărul despre feciorul craiului (Alb);

la curtea împăratului Verde, **ziua:**

14. cînd Spînul retează capul lui Harap-Alb iar fata împăratului Roș — „îl înconjoară de trei ori cu cele trei smicele de măr dulce, toarnă apă moartă... îl stropește cu apă vie“ — îl readuce la viață și-i dă „iar paloșul în stăpînire“

— ne arată că **obiectul** care îl definește pe Harap-Alb este **paloșul** cu care **i se taie capul** tocmai pentru că a încălcat jurămîntul — „așa trebuie să pățească cine calcă jurămîntul“ zice Spînul — făcut pe „ascuțișul paloșului“ pe care l-a purtat tatăl său cînd era **mire.**

Nu vom putea sti, așadar, ce reprezintă Harap-Alb într-un basm în care soarta sa — de a muri și a învia — este înscrisă pe ascuțișul paloșului părintesc, decît în momentul în care vom reconstitui ce semnificație are acest **paloș de mire** — acoperit de rugină în podul casei **Craiului (Alb),** luat cu vicleșug la o **fîntînă** de către Spîn **(împărat Negru)** și dat din nou în stăpînire **feciorului Craiului (Alb)** de către **fata împăratului Roș,** ajunsă la curtea **împăratului Verde.**

Ion FILIPCIUC

Sufletul voievod

Sufletul meu s-a făcut voievod
Peste trupul bolnav de-nțelesuri
Ce prin necuprinsul,
Oștile sale sînt astăzi acasă,
Au vreme să umble
Prin ierburi păzite de Lună...

O, cine-o să-mi sperie zimbrii
Ce pasc în cerneală cuvinte
Să afle cînd iar voievodul
Se-mbracă în focuri de pază ?

Vîrsta ca un sunet...

Mă spăl cu amintiri de cer
În care mai vislesc lucide îndoieli,
Golindu-mă de umbrele ce pier...

Acum mi-i vîrsta numai sunet,
Puteți în ea să dăltuiți un cîntec
Sau poate ziua-n trecerea ascunsă
Prin ochii grei, înmănțiați subțire

De brumele visînd zăpezi
înginduratе.

În vîrsta mea acum, chemați
pe nume
Iubirile ce n-au putut vorbi...

Strop de vorbă

N-am încercat să fug din mine,
Singur m-aș fi tras pe roată...
O, nu-s decît ce sînt, întreg,
Un rîu ce-a răsărit sub frunți.
Pentru-a trăi în fiecare-amiază
Din setea grea a pomilor ce umblă
Prin crengile suflării ce mă arde.

Și de-oi rămîne-un strop de vorbă
Ce-nchide-n el adîncul mării,
Voi ști să trec prin mine, albe,
Corăbii ce se pierd în zborul
Celor mai limpezi pescăruși din
lume.

Ion PARANICI

Improvizații pe cifraj armonic

I. Allegro

un început
decapitat ca gestul umbrei pe o hîrtie neagră

o apropiere a poemului
de oriîncotro însuși
— juxtapunere în abis —
îngăduie viața

intensă orice fuziune a memoriei
cu trandafirul
ce succede muțeniei
astfel salamandra și nimbul gunoaielor
orașul cu mănuși de verbe cosmice
al cărui țesut anihilează descrierea
clare turnuri și frontiere
de carne viitoare
edifică o pagină spațială

II. Andante

uzat de vechile priveliști
pămîntul galben atomizat de texte
tremură perdea fluidă în cameră
repetînd foșnetul frunzelor toamna

gura ta pulsar caligrafiat în clar-obscurul
melodios
vocala infinită din numele
ce îți desprinde corpul de auroră

nu mai există prezent doar urma unei treceri
cometa ce deschide muchiile lucrurilor
într-un ocean de traiectorii istorice

cum poți opri metastaza iluziei
boala care îți umflă privirea și mîinile
orasul strivind direcții ascunse în sîngele copiilor
numai auzindu-ți pașii printre imagini
încerc întreruperea cursului realității
prin construcții în limbaj
oricum imaginația nu e un zid
prin poroasele cuvinte pătrund
grațioasele tije ale vanelor pneumatice
petalele cu parfum abstract ale ventilatoarelor
curcubeul uleiului
magicul rîu al materiei
marile cîmpuri de calcul
aerul betonat de zgomote abur vibrații

inima nu are cularea naturii

III. Menuet-trio

visul tău de a dura o casă
într-o tornadă de texte
cînd malaxoarele macină peisaje de ferbă și aur
— sintaxă și năruire
repetînd foșnetul frunzelor toamna —

iarba nu mai îndură ficțiunea cubului
în orașul cu baruri cinematografe și săruri ferice
fericirea e o mască a muzicii
verticală stereofonie de sînge și spirit
o pagină deschisă între oricînd
și jumătatea de clepsidră din craniul marionetelor

automobilele trec nici un prieten
singurătatea închide nopțile tuturor trecătorilor
cum o picătură de sînge
raza secundei

muzica
înnoptează în plasa de puncte
variabile a rațiunii
— calde amprente într-o reîntoarcere —
dansează dansează pașii accelerează
freamătul invizibilului

cuvintele sînt negre leziuni
în sunetul pur
repetînd foșnetul frunzelor toamna

zadarnic privești înapoi prin tulnice
cu fruntea imprimată în frazele lunii
nici un prieten doar pasageri
în turnul cinetic suspendat într-un nor de insomnii
aurifere
vulturi la puterea numărului de aur
cetăți de aur reclame de aur
trandafiri de aur și totuși pîinea de aur

IV. Presto

o nouă eclipsă în densa claritate

coagulează un orizont de
obiecte figurale
metafora tren-de-imagini / metafora spot-de-real
muncitorii continuă să traseze
autostrăzi în rețeaua
filtrată de magie și liniște
ușor poemul poate fi prins
în levitația unei nebuloase mișcări
a devenit un puls de imagini pe o față
sub care se prăbușește orbita de aur
piatra în carne
gîndul în somn

amplificare a spațiului
prin transparență
uneori umbra umbra umbra
nu mai imită imită imită

Constantin SEVERIN

Arthur C. Clarke (U.S.A.)

Reîntîlnirea

Oameni ai Pămîntului, nu vă fie frică!

Venim cu gînduri paşnice. Sîntem verii voştri, am mai fost pe aici demult.

O să ne recunoaşteţi cînd ne veţi întîlni, peste cîteva ore.

Ne apropiem de sistemul vostru solar aproape la fel de repede ca undele ce poartă acest mesaj. Am putea călători şi mai repede, dar ne pregătim de aplanetizare. Deja soarele vostru domină spaţiul din faţa navei. E soarele pe care strămoşii noştri şi ai voştri l-au împărţit acum zece milioane de ani. Sîntem oameni ca şi voi, dar voi v-aţi uitat istoria.

Am colonizat Pămîntul pe vremea reptilelor gigantice, care tocmai începuseră să dispară. Nu le-am mai putut salva.

Lumea voastră era o planetă tropicală, fierbinte, şi am crezut că ar putea fi un cămin plăcut pentru noi. Ne-am înşelat. Deşi eram stăpîni ai spaţiului, cunoşteam prea puţin despre climă, evoluţia genetică.

Timp de milioane de veri — în acee timpuri străvechi nu existau ierni — colonia a înflorit. Deşi izolată, într-un univers unde călătoria de la o stea la alta dura cîţiva ani, am păstrat contactul cu civilizaţia mamă. De trei-patru ori în fiecare secol soseau nave spaţiale şi aduceau ştiri din galaxie.

Acum două milioane de ani, Pămîntul a început să se schimbe. Fusese un paradis tropical; brusc temperatura a scăzut şi gheaţa a început să se-ntindă peste poli. O dată cu alterarea climei, acelaşi lucru s-a petrecut şi cu coloniştii.

Acum ne dăm seama că era o adaptare naturală la sfîrşitul acelei veri care ţinuse ere întregi. Cei care-şi făcuseră din planeta Pămînt casa lor de sute de generaţii credeau că au fost atacaţi sau contaminaţi de o boală ciudată şi respingătoare. O boală care nu ucidea, ci mai degrabă desfigura.

Unii erau imuni: schimbarea i-a cruţat pe aceştia şi pe copiii lor. Astfel, în cîteva mii de ani, colonia s-a divizat în două grupări aparte (aproape două specii diferite). Diviziunea a dus la invidie, discordie şi în cele din urmă la conflict.

Pe măsură ce colonia se dezintegra şi climatul se înrăutăţea, unii au reuşit să părăsească Pămîntul. Cei rămaşi au căzut în barbarie. Planeta mamă ar fi putut să ţină legătura cu cei rămaşi, dar maladia ne-a obligat să fim reţinuţi. Şi apoi, sînt atîtea de făcut într-un univers de o sută de trilioane de stele. Pînă acum cîţiva ani n-am ştiut că aţi supravieţuit. Apoi am recepţionat primele voastre semnale radio, am învăţat limbile voastre simple şi am descoperit că refaceţi drumul lung de reîntoarcere din sălbăticie.

Venim să vă felicităm pe voi, rudele noastre pierdute, şi să vă ajutăm. Am descoperit multe din erele scurse de cînd v-am abandonat. Dacă vreţi, vă aducem înapoi vara eternă care domnea înaintea erelor glaciare. Mai mult, avem acum un remediu simplu pentru plaga aceea genetică, nevătămătoare dar ofensivă, care i-a afectat pe mulţi dintre colonişti. Probabil că şi-a urmat cursul...

Oameni ai Pămîntului, puteţi să vă realăturaţi societăţii Universului, fără teamă sau ruşine, fără reţinere!

Traducere de Dan CRISTOREANU

Costin NEAMŢU: „Vară"

Romanul renaşterii româneşti

Adevărul retorului Lucaci, unul din romanele reprezentative ale lui Mihail Diaconescu, îşi desfăşoară o bună parte din acţiune în Ţara de Sus a Moldovei. Sînt evocate în el fapte, instituţii, relaţii sociale, personalităţi istorice, medii spirituale şi realizări culturale din a doua jumătate a secolului al XVI-lea legate de Suceava, Rădăuţi, Botoşani, Academia domnească de la Putna, Marginea, Bădeuţi, Cristeşti şi Miroslăveşti pe apa Moldovei, Strunga, Miclăuşani, Bălineşti, Lenţeşti, Lipinţi şi de multe alte locuri din aceasta parte de ţară. Este de altfel un mediu geografic şi istoric pe care mulţi autori români şi străini s-au simţit îndemnaţi să-l celebreze artistic.

În acest mediu natural, spiritual şi istoric, admirabil simţit şi descris de Mihail Diaconescu, e localizată o acţiune epică avînd o valoare simbolică. **Adevărul retorului Lucaci**, cel mai izbutit sub aspect artistic, cum afirma pe bună dreptate Constantin Ciopraga, dintre romanele lui Mihail Diaconescu, îşi realizează cîteva din notele sale caracteristice tocmai în relaţie cu acest mediu şi aceste locuri nimbate de glorie. Aici, în vechiul Principat român al Moldovei, au domnit în secolul al XVI-lea doi voievozi de orientare umanistă, Despot Vodă şi Iancu Vodă Sasul, cel din urmă fiind unul din personajele romanului. Aici s-au întîlnit toate curentele culturale de după Renaştere, inclusiv toate tendinţele spirituale care se combăteau în centrul Europei. Tot aici au apărut şi replicile spiritualităţii autohtone, care vor culmina în secolul următor cu sinodul de la Iaşi organizat de Vasile Lupu şi cu **Mărturisirea...** lui Petru Movilă. Un mediu spiritual complex, ales în chip intenţionat de Mihail Diaconescu, un scriitor de idei, care abordează literatura, proza istorică îndeosebi, ca pe un mijloc de a-şi ilustra convingerile sale de istoric, teoretician şi filozof al culturii. Faptul nu impietează nicidecum asupra valorii artistice a romanului. Mai mult decît în alte cărţi ale sale, se concretizează în el o fericită întîlnire între lumea ideilor, mediul istoric real şi talentul literar al scriitorului, aptitudinea lui de imaginare şi obiectivare.

Retorul Lucaci, traducătorul în româneşte al unei **Pravile** scrise de Vasile cel Mare, este doar un punct de pornire. Nu se ştiu prea multe despre acest personaj istoric. Autorul îl plasează, atît cît este atestat, în contextul politic, ideologic, religios al epocii, context de asemenea real. Totodată îi inventează un statut psihologic, caracterologic, individual menite să demonstreze existenţa tipului renascentist în spaţiul românesc. Fictive dar verosimile, întrucît traducerea **Pravilei**, adică laicizarea şi autohtonizarea unor valori universaliste, este un fapt autentic. Contextul cultural în care îl introduce era, la fel, o realitate. Lecturile pe care i le atribuie sînt cărţi care circulau în zona românească: lucrări de Melanchton, Luther, scrierile pedagogice ale ardeleanului Honterus, lucrări în latină de Seneca, Quintillian, Cicero, tipăriturile în slavonă ale lui Macarie (**Liturghierul, Octoihul**) şi cele româneşti ale lui Coresi, lucrări în greaca bizantină, pe teme muzicale (atestate ca opere create la Şcoala de la Putna) etc. În acest mediu cultural real, personajul este credibil. Credibilă este însăşi individualitatea lui, voinţa lui de a-şi impune o poziţie proprie, atît în plan spiritual cît şi social şi moral. Mihail Diaconescu ne propune în prim-plan însuşi tipul Renaşterii, omul individual, liber de prejudecăţi, care încearcă să regîndească pe cont propriu toate valorile culturale tradiţionale — religie, cultură, morală, politică — şi să le aducă în serviciul umanităţii vii a veacului său. Mai exact, acesta e punctul final la care ajunge personajul Lucaci: el se desprinde treptat (prin succesive sacrificii, inclusiv sacrificiul propriei sale vieţi) din mediul convenţional, formalizat şi dezumanizant al mentalităţii medievale.

El începe cu elaborarea, în româneşte, a unei legi, destinate să apere adevărul, binele, dreptatea, de abuzurile unei epoci tulburi, o lege căreia să i se supună tot omul de rînd, dar nu mai puţin boierii şi voevozii. Gestul său nu face însă decît să contrarieze forţele dominante ale vremii: oştenii lui Iancu-Vodă îl urmăresc, partidele boiereşti îl dezavuează ca pe un neavenit ce demasca petractările lor cu puterile străine, ierarhii, de la episcopii Eustaţie şi Gheorghe Movilă pînă la mitropolitul Teofan, îl condamnă pentru indisciplină, trufie şi orgoliu individual. Observînd că însăşi instituţia bisericii renunţă la rolul de a conserva neîntinate valorile morale tradiţionale în vîrtejul devastator al evenimentelor politice el reacţionează surprinzător, îşi asumă acest orgoliu individual, convins că numai în sine, ca individ, pot renaşte structurile morale ale tradiţiei şi se pot naşte valori inedite, corespunzătoare aspiraţiilor vremii. Ceva nou, bun, drept, apare în contextul degradat al epocii şi acest ceva nou, un ferment al viitoarei culturi române moderne, trece prin tipul istoric al Renaşterii, individul care-şi asumă reînvierea valorilor vechi în autenticitatea lor şi crearea unor valori laice, juridice, avînd drept scop să stimuleze şi să îndreptăţească viaţa vie a omului, înţeles ca individ real ca grup naţional real, ca umanitate reală şi activă. În final el devine efectiv un revoltat şi se alătură răscoalei răzeşilor lui Ion Lungu, ei fiind singurii reprezentanţi ai dreptăţii sociale, ai independenţei ţării în raport cu imperiile vecine (Otoman, Habsburgic şi cu Regatul Polon), ai moralei tradiţionale, neafectate de conformismul eclesiastic. Acesta este retorul Lucaci în interpretarea estetică a lui Mihail Diaconescu iar sensul lui se poate rezuma într-o propoziţie: Renaşterea românească e aceeaşi ca în toată Europa, ea avansează în scena istoriei personalitatea umană ca nucleu viu al tuturor valorilor tradiţionale şi moderne.

Iată de ce considerăm că, în **Adevărul retorului Lucaci**, Mihail Diaconescu (autorul mai multor cărţi incitante) şi-a concentrat tot ce este mai profund din concepţia sa despre istorie, cultură, în particular, despre sensul istoriei şi al culturii româneşti; de asemenea, (şi nu întîmplător) că arta sa de prozator e aici la nivelul concepţiei sale.

Marian VASILE

CONSEMNĂRI

• Retrospectiva Dimitrie Loghin

Un moment de referinţă în viaţa spirituală a Sucevei l-a constituit organizarea şi prezentarea (în lunile mai şi iunie) a retrospectivei Dimitrie Loghin, manifestare găzduită de Secţia de artă a Muzeului Judeţean. Expoziţia, reunind peste 250 de lucrări (ulei, desen, acuarelă, sculptură), a prilejuit numeroşilor iubitori de frumos întîlnirea sau reîntîlnirea cu opera unuia dintre cei mai de seamă slujitori ai penelului din cîţi a dat Bucovina. Impresionanta suită de exponate a fost întregită de elocvente mărturii (documente, distincţii, şi obiecte personale) privind viaţa şi activitatea distinsului artist.

La festivitatea de deschidere a retrospectivei au rostit calde cuvinte Alexandru Toma, preşedintele Comitetului Judeţean de Cultură şi Educaţie Socialistă şi Ion Carp Fluerici, secretarul Cenaclului din Suceava al Uniunii Artiştilor Plastici. (I.B.)

• „Zilele şcolii sucevene"

Deschise cu o sesiune de comunicări şi referate ale elevilor, „Zilele şcolii sucevene" au inclus în bogatul lor program colocvii pedagogice, dezbateri şi întîlniri de orientare profesională, tradiţionala reuniune a absolvenţilor de liceu (ultima promoţie), o sesiune de comunicări şi referate ale cadrelor didactice, expoziţii, spectacole muzical-literare etc. (I.B.)

• Decada culturii dornene

În perioada 2—11 iunie a.c. oraşul Vatra Dornei a găzduit o decadă a culturii, manifestare de referinţă în viaţa spirituală a localităţii şi care a prilejuit organizarea unei bogate suite de acţiuni politico-educative şi artistice. Iată cîteva dintre acestea: simpozionul „Coordonate ale devenirii socialiste", şezătoarea literar-folclorică „La izvor de joc şi cîntec", „Zilele teatrului dornean", medalionul muzical „Ciprian Porumbescu, viaţa şi opera", spectacole, dezbateri, lansări de carte, gale ale filmului, expuneri, recitaluri de versuri. Cenaclul Suceava al Uniunii Scriitorilor a fost prezent, prin Ion Beldeanu, George Damian şi Victor T. Rusu, la o întîlnire cu cititorii, desfăşurată la Clubul „Bradul" din localitate. (I. B.)

• Festival folcloric

La Putna, veche vatră spirituală şi etnografică a Ţării de Sus, s-a desfăşurat o Gală a portului, cîntecului şi dansului popular bucovinean, organizată (în ziua de 25 mai a.c.) de Consiliul Judeţean al Organizaţiei Pionierilor şi Şoimilor Patriei Suceava.

La spectacolul folcloric intitulat „Floare mîndră, Bucovină", susţinut în aer liber, au luat parte ansambluri folclorice, formaţii ale copiilor de dansuri populare, grupuri vocale, rapsozi şi solişti de muzică populară din numeroase localităţi ale judeţului. Manifestarea a mai inclus o paradă a portului popular şi vernisajul (la Şcoala Generală din Putna) expoziţiei de artă populară „Tradiţii bucovinene". (I.B.)

• Expoziţii

I. Pentru Costel Butoi-Alexandru, absolvent al Institutului de Arte Plastice din Cluj-Napoca, promoţia 1975, pictura este înainte de toate răspunsul la întrebările puse sieşi: realitatea este ceea ce văd, este ceea ce simt, este ceea ce aş dori?

De aici aspectul neunitar al expoziţiei (56 lucrări, galeriile de artă Suceava, mai — iunie 1986). Importantă este viziunea cuprinzătoare asupra motivelor de gen (portret, natură statică, peisaj, compoziţie etc.), tratate în manieră şi stil diferite, avînd în fiecare exprimare datele necesare autenticului meşteşug artistic.

Opţiunea pentru calea de urmat se află deja exprimată în grupajul celor zece pasteluri: formă lapidară, cromatică tăioasă, expresie vizuală concentrată, suficiente date pentru considerarea autorului drept o speranţă a plasticii sucevene şi nu numai.

II. Bunul simţ, echilibrul, mo[destia], şi simplitatea sînt ex[presiile] sub care oficiază pic[torul] Dumitru Rusu în expo[ziţia] deschisă la galeriile su[cevene].

Refuzînd noutăţile, autoru[l] reverberează prin motivu[l] casei (atît de uzitat în ulti[ma] vreme) nevoia de întoar[cere] la locul de obîrşie, po[vestindu-ne] fără echivoc des[pre] sufletul său de sănătoas[ă] ruralitate.

Imaginea casei ţărănești revine simbolică şi monumen[tală], nu atît prin localizare cît mai ales prin condensare în culoare a pămîntităţii mo[tivului], a aburului şi spiri[tului] satului.

Florile, multele flori în u[l]cele de lut, se alătură com[plementar] peisajelor, prin dis[creţia] tonurilor, prin palet[a] comună folosită.

Aşadar, Dumitru Rusu [...] un pictor ce se află într-o e[tapă] de creaţie suitoare, ne[grăbită], dar sigură. (I. C. F.)

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMI[AN], Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDAC[HE], Gh. LUPU, Marcel MUREŞEANU, Ion PARANICI, Mi[...]TINESCU, Alexandru TOMA.

Secretariat: Eugen DIMITRIU

Tehnoredactare: Valentin MILICI

COMITETUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ şi EDUCAŢIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

str. Mihai Viteazul nr. 48